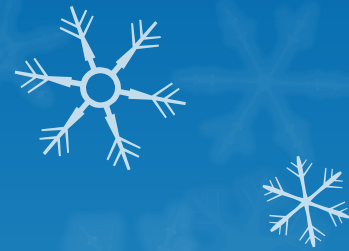

Upprifjun fyrir málfræðipróf

Hanna Guðný Ottósdóttir

6. bekkur - janúar 2015

Nafnorð

- Nafnorð skiptast í sérnöfn og samnöfn. Þegar við finnum nafnorð í texta er gott að finna fyrst öll sérnöfn og svo öll samnöfn.
- Sérnöfn:
 - Nöfn eða heiti einstaklinga, hluta eða fyrirbæra.
 - Alltaf skrifuð með stórum staf.
 - Bæta sjaldan við sig greini.
 - Dæmi: Seltjarnarnes, Ólína, Mýrarhúsaskóli.
- Samnöfn:
 - Sameiginleg heiti á hlutum eða fyrirbærum.
 - Skrifuð með litlum staf.
 - Hægt að bæta við greini – gott að finna þau þannig.
 - Dæmi: bæjarfélag, skólastjóri, skóli.

Greinir

- Samnöfn (og einstaka sérnöfn) bæta við sig greini
- Munum eftir minn og mín reglunni
- Dæmi:
 - maðurinn minn – manninum mínum
 - konann mín – konunni minni
 - barnið mitt – barninu mínu

Kyn nafnorða

- Nafnorð hafa fast kyn.
- Það þýðir að nafnorð eru karlkynsorð, kvenkynsorð eða hvorugkynsorð og það breytist ekki.
- Til þess að finna rétt kyn orða notum við hjálparorðin hann, hún, það. (Alls ekki nota minn/mín/mitt!)
- Dæmi:
 - Karlkynsorð: hann maturinn, penninn
 - Kvenkynsorð: hún súpan, taskan
 - Hvorugkynsorð: það vatnið, herbergið

Eintala og fleirtala nafnorða

- Flest nafnorð hafa mismunandi form eftir því hvort þau standa í eintölu eða fleirtölu.
- Þá notum við hjálparorðin einn/ein/eitt og margir/margar/mörg.
- Dæmi:
 - Einn fótur – margir fætur
 - Ein tía – margar tær
 - Eitt auga – mörg augu

Eintöluorð og fleirtöluorð

- Sum orð eru einungis til í eintölu, þau kallast eintöluorð.
- Þú þarft að þekkja þessi eintöluorð:
 - Fjöldi, fólk, kaffi, mjólk, verð. (frá 5. bekk)
 - Áhugi, fé, gleði, nám, sannleikur.
- Sum orð eru einungis til í fleirtölu, þau kallast fleirtöluorð.
- Þú þarft að þekkja þessi fleirtöluorð:
 - Buxur, dyr, hjón, tónleikar, verðlaun. (frá 5. bekk)
 - Feðgar, jól, mistök, páskar, skæri.

Fallbeyging nafnorða

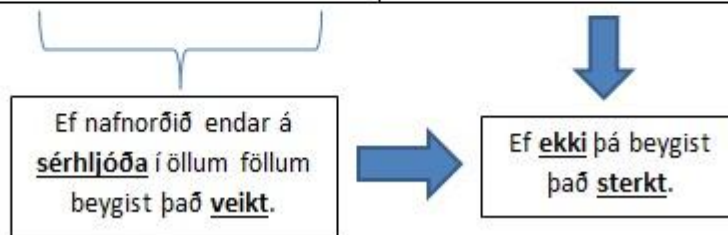
- Föllin eru fjögur.
- Aðalfallið er nefnifall.
- Aukaföllin eru þolfall, þágufall og eignarfall.

fall	skammstöfun	hjálparrorð	dæmi	aðalfall/aukafall
nefnifall	nf.	hér er	köttur	aðalfall
þolfall	þf.	um	kött	aukafall
þágufall	þgf.	frá	ketti	aukafall
eignarfall	ef.	til	kattar	aukafall

Veik og sterk beyging nafnorða

- Nafnorð sem enda á sérhljóða í öllum föllum beygjast veikt.
- Ef nafnorðið endar á samhljóða í einu falli eða fleiri beygist það sterkt.
- Skoðaðu vel dæmin hér fyrir neðan.

nf.	hér er	gluggi	bók
þf.	um	glugga	bók
þgf.	frá	glugga	bók
ef.	til	glugga	bókar

Samsett orð

- Samsett orð eru sett saman úr tveimur eða fleiri orðum.
- Dæmi:
 - flugvél (flug + vél)
 - sundlaug (sund + laug)
 - hraðskákmót (hrað + skák + mót)

Stofn nafnorða

- Stofn nafnorða finnum við í þolfalli, eintölu (um)
- Ef þolfallið endar á sérhljóða tökum við hann af (setjum hann í sviga)
- Dæmi:
 - Köttur – um kött
 - Hæna – um hæn(u)
 - Gluggi – um glugg(a)

Lýsingarorð

- Lýsingarorð lýsa hlutum, verum eða fyrirbærum.
- Þau standa oft með nafnorðum og lýsa þeim nánar.
- Til að vera viss um að orðið sé lýsingarorð þarf það að uppfylla tvo skilyrði. Það þarf að vera hægt að:
 - Setja hún er fyrir framan orðið.
 - Stigbreyta það.

Kyn og tala lýsingarorða

- Lýsingarorð geta staðið í mismunandi kyni. Þá þarf að skoða vel nafnorðið sem það lýsir.
- Dæmi:
 - Gulur bíll
 - Gul peysa
 - Gult blóm
- Lýsingarorð geta verið í eintölu og fleirtölu.
- Dæmi:
 - Ein gul flaska
 - Margar gular flöskur

Fallbeyging lýsingarorða

- Lýsingarorð fallbeygjast.
- Oft er auðveldara að fallbeygja lýsingarorð með því að hafa nafnorð í réttu kyni fyrir aftan.
- Dæmi:
 - Nf. góður (maður)
 - Þf. góðan (mann)
 - Þgf. góðum (manni)
 - Ef. góðs (manns)

Stigbreyting

- Lýsingarorð er hægt að stigbreyta.
- Stigbreyting sýnir samanburð.
- Stigin heita frumstig, miðstig og efsta stig.
- Mikilvægt er að gæta þess að sama kyn haldi sér í gegnum öll stigin.
- Dæmi:

frumstig	miðstig	efsta stig
góður	betri	bestur
fín	fínni	fínust

Veik og sterk beyging lýsingarorða

- Lýsingarorð geta flest beygst bæði sterkt og veikt.
- Ef orðið endar á sérhljóða í öllum föllum beygist það veikt.
- Ef orðið endar á samhljóða í einu eða fleiri föllum beygist það sterkt.
- Dæmi:

nf.	hér er	skemmtilega (<i>konan</i>)	skemmtileg (<i>kona</i>)
þf.	um	skemmtilegu (<i>konuna</i>)	skemmtilega (<i>konu</i>)
þgf.	frá	skemmtilegu (<i>konunni</i>)	skemmtilegri (<i>konu</i>)
ef.	til	skemmtilegu (<i>konunnar</i>)	skemmtilegrar (<i>konu</i>)

Ef lýsingarorðið endar á **sérhljóða** í öllum föllum beygist það **veikt**.

Ef **ekki** þá beygist það **sterkt**.

Stofn lýsingarorða

- Stofn lýsingarorða finnum við í kvenkyni, eintölu (hún er).
- Dæmi:
 - Hún er falleg
 - Hún er ill
 - Hún er bein

Persónufornöfn

- Persónufornöfn eru til í 1., 2. og 3. persónu í eintölu og fleirtölu.
- 3. persónufornöfnin eru til í kk., kvk. og hk.
- 1. persóna:
 - Ég – við
- 2. persóna:
 - Þú – þið
- 3. persóna:
 - Hann – þeir
 - Hún – þær
 - Það – þau

Fallbeyging persónuformafna

	<i>1. p.</i>	<i>2. p.</i>	<i>3. p. kk.</i>	<i>3. p. kvk.</i>	<i>3. p. hk.</i>
<i>nf.</i>	ég	þú	hann	hún	það
<i>þf.</i>	mig	þig	hann	hana	það
<i>þgf.</i>	mér	þér	honum	henni	því
<i>ef.</i>	mín	þín	hans	hennar	þess
<i>nf.</i>	við	þið	þeir	þær	þau
<i>þf.</i>	okkur	ykkur	þá	þær	þau
<i>þgf.</i>	okkur	ykkur	þeim	þeim	þeim
<i>ef.</i>	okkar	ykkar	þeirra	þeirra	þeirra

Samheiti og andheiti

- Samheiti: orð með sömu eða svipaða merkingu
 - Dæmi: glaður – kátur, tungl – máni
- Andheiti: orð með gagnstæða eða andstæða merkingu
 - Dæmi: lítill – stór, sorg - gleði

Gangi þér vel í prófinu! 😊

- Mundu að skoða glósumnar vel.
- Farðu vel yfir gátlistann.
- Leystu upprifjunarheftið og fáðu aðstoð hjá kennara ef þarf.
- Farðu snemma að sofa kvöldið fyrir próf.